

Willem Jan Otten, zijn zoektocht naar het geloof in Christus¹

Dames en heren,

Graag dank ik het bestuur van uw kring dat ik deze middag u een en ander vertellen mag over de zoektocht van Willem Jan Otten² naar het geloof in Christus. Ik doe dat niet als kenner van de hedendaagse literatuur, want dat ben ik niet. Ik doe het als iemand die zoekt naar wegen om aan onze medemensen het Evangelie van Jezus Christus te verkondigen.

Aanleiding

Laat ik beginnen met u de aanleiding voor dit onderwerp te noemen. Door omstandigheden ben ik de afgelopen jaren in contact gekomen met enkele RK kunstenaars. Met één van hen, Paul van Dongen, heb ik een diepgaand contact opgebouwd³. Hij is bevriend met Willem Jan Otten en Marc Mulders, de glazenier die in de Nieuwe Kerk een raam maakte ter gelegenheid van het 25 jarig jubileum van Koningin Beatrix. Veel hebben Paul van Dongen en ik gesproken over Christus. Met eigen ogen zag ik hoe het geloof in Christus bij hem ingang vond. Door allerlei gebeurtenissen had hij het geloof van zijn jeugd verloren. Die terugkeer tot het geloof in Christus vond ik indrukwekkend. Hij heeft mij hele fundamentele vragen

¹ Lezing gehouden te Reeuwijk, voor de Goudse Kring op 22 november 2007.

² Via Internet: Willem Jan Otten (Amsterdam, 4 oktober 1951) is een Nederlands schrijver, met een veelzijdig oeuvre van poëzie, verhalend proza, toneel, kritieken, artikelen, beschouwingen en essays. Otten is getrouwd met schrijfster Vonne van der Meer. Hij debuteerde in 1973 als dichter met de bundel Een zwaluw vol zaagsel. Van 1989 tot 1996 was hij redacteur van Tirade. Na het verschijnen van zijn roman Ons mankeert niets in 1994 raakt Otten betrokken in de discussie over het euthanasie-vraagstuk.

Naar aanleiding van zijn bekering tot het katholieke geloof publiceerde hij in 1999 Het wonder van de losse olifanten, een rede tot de ontwikkelden onder de verachters van de christelijke religie.

In 2004 verscheen zijn roman Specht en zoon die op 2 mei 2005 bekroond werd met de Libris Literatuurprijs.

In 2006 verscheen bij Van Oorschot ook het boek: Waarom komt U ons hinderen? Op 26 maart 2006 kreeg hij o.a. daarvoor een eredoctoraat in de theologie aan de RU te Utrecht.

³ Via Internet: Paul van Dongen (1958 – heden) Tilburg. Met zijn vaardige hand van tekenen en de van cartoons afgekeken vertellende manier van schilderen leek hij voorbestemd om bij de realisten te gaan behoren. Dat was zo rond 1985 geen slechte richting, want schijnbaar tegen de tijdgeest in had de nieuwe figuratie de kunstwereld stormenderhand veroverd. In het werk van Paul van Dongen is geen strikte scheiding aan te brengen tussen studie en hoofdwerk. Dit verbindt hem met de opvattingen van Sierk Schroder, de oude meester van het naakt en het portret, die Van Dongen in 1994 ten tijde van de tentoonstelling 'Het naakt in de Nederlandse schilderkunst van de twintigste eeuw' (Museum De Wieger) leerde kennen. Ondanks de zeer hoge leeftijd van Schröder is er tussen beiden een collegiaal contact gegroeid dat voor allebei nieuwe inzichten oplevert. Het werk van Schröder komt in menig opzicht voort uit dezelfde drijfveren als dat van Van Dongen. Toch tenderen zij naar verschillende stijlen. Hoewel Ingres voor Schröder een onovertroffen tekenaar is, sluiten zijn schilderijen en pastels vaak aan bij het postimpressionisme van kunstenaars als Bonnard, Degas en Isaac Israëls. Paul van Dongen is strenger en past daarom beter in de traditie van het classicisme. In geen andere stroming zien we dezelfde combinatie van kennis van zaken, eindeloze studie, en ingehouden dramatiek in de figuren. De menselijke figuur komt in zijn vroege werk voor als acteur, als drenkeling of pin-upmodel. Het afbeelden van het naakte lichaam bleek hem echter zo bezig te houden, dat het vanaf 1999 zonder achtergrond of attriboot op grote vellen papier werd gezet. Vrouwelijke en mannelijke modellen, soms in rust, soms in expressieve houdingen, werden in lichten schaduwpartijen verbeeld. De vroegste voorbeelden leken al direct een zekere virtuositeit uit te stralen, maar vergeleken bij de latere, veel gedetailleerder uitgewerkte naakten zijn ze schetsmatig. Hij zit zijn modellen, de afgelopen jaren steeds vaker zichzelf, letterlijk dicht op de huid. Hij schuwt geen enkel detail, en krijgt daarom wel het verwijt een 'hard' realisme te bedrijven. Het is bij hem geen stijlopvatting die voorschrijft wat het resultaat moet zijn, het werkt omgekeerd: zijn vasthoudendheid en zucht naar perfectie monden uit in een herkenbare, persoonlijke opvatting van wat een goed schilderij is. Paul van Dongen ontving in 1998 de aanmoedigingsprijs van het Anjerfonds Noord Brabant en exposeerde in 1999 onder meer in het Noord Brabants Museum en het Teylers Museum te Haarlem. Later veel Christus figuren en het gebeuren rond het kruis van Christus.

gesteld. En ik heb hem naar beste weten de weg gewezen naar het hart van het Evangelie, het kruis en de opstanding van Christus. Het wonderlijke is dat **hij** - net als Willen Jan Otten en Marc Mulders⁴ - zegt dat het geloof in Christus, zonder daarbij Zijn kruis en opstanding centraal te stellen, **geen enkele zin** heeft, alle vrijzinnige verhalen, die zij ook kennen, ten spijt. Zij kwamen, net als Saulus van Tarsen, na al hun verzet, uit bij de Gekruisigde en Opgestane Heiland. Zonder kruis en opstanding is het Evangelie de **moeite niet waard**; zonder kruis en opstanding is er geen verzoening met God en met elkaar, geen vernieuwing van ons leven, geen hoop op leven. Hoewel de drie genoemde kunstenaars kritiek hebben op een aantal zaken in de RKKerk⁵, hebben zij toch in die kerk Christus gevonden of hervonden⁶. (Ook Pascal bleef RK⁷; Chesterton werd RK) Ook **dat feit houdt mij erg bezig**, opgevoed als ik ben, in een nogal anti-paapse sfeer. Hoe kan dit, wat betekent dit?⁸ Toen verscheen het boek van Willem Jan Otten: "Waarom komt U ons hinderen?"⁹ Direct ben ik daarin gaan zoeken naar **de weg** die hij had afgelegd om tot het christelijke geloof te komen. Welke weg was dat en is deze misschien van belang voor de overdracht van het Evangelie aan onze post-moderne medemens¹⁰.

⁴ Via Internet: Marc Mulders (1958 – heden), Bezoekers van artstart.nl kiezen het Glas in Loodraam (Marc Mulders, Nieuwe Kerk, Amsterdam, 2005) als 'mooiste Nederlandse kunstwerk van de afgelopen 50 jaar' Het glas in loodraam dat beeldend kunstenaar Marc Mulders (1958) in 2005 in de Nieuwe Kerk in Amsterdam realiseerde, ter gelegenheid van het vijftienvig jarig regeringsjubileum van Koningin Beatrix, is verkozen tot het 'mooiste Nederlandse kunstwerk van de afgelopen 50 jaar'. Op het kunstwerk werden via de website www.artstart.nl 1.011 (op een totaal aantal van 5.289) stemmen uitgebracht. Het werk werd genomineerd door Paola van de Velde (kunstcriticus bij De Telegraaf), die haar keuze als volgt motiveert: "Het glas in loodraam van Marc Mulders is een buitengewoon blijmoedig en positief beeld. Symbolen uit verschillende religies smelten samen tot een grote lofzang op de schepping: de paradijstuin. Het raam is daarmee een kunstwerk voor iedereen: christen, moslim, jood, autochtoon, allochtoon. Het is voor mij dus ook een actueel beeld, een verzoenend beeld dat na alle spanningen die sinds 11 september in de wereld, maar ook in Nederland na de moord op Theo van Gogh leven, hoop biedt."

De verkiezing van het mooiste Nederlandse kunstwerk van de afgelopen 50 jaar ging op 8 maart 2006 van start. Kunstliefhebbers konden daarbij een keuze maken uit 50 toonaangevende kunstwerken gemaakt door 42 kunstenaars. De kunstwerken werden genomineerd door een comité van 26 kunstkeners.

⁵ De plaats van de Paus, de afkeuring van de protestanten in de laatste boodschap van het Vaticaan, de traditie, de oppervlakkigheid, maar dan toch..... de ouwel, Christus aanwezig in ons leven.

⁶ Dr. A. de Reuver: de overmacht van het Evangelie kent geen grenzen (in antwoord op een uitspraak, door hem over de RKK gedaan in zijn afscheidscollege!!)

⁷ Ondanks zijn heftige ruzie met de Jezuïeten,

⁸ Dr. A. Noordegraaf vroeg ik daarnaar ook. Hij denkt dat het sacramentele karakter van de RK eredienst daarin een grote rol speelt; een kwestie van gevoel hebben voor het **mysterie**; WJO zegt dat zelf ook. Het sacramentele is van grote betekenis, blz. 144. Otten schrijft niet rationeel over zijn bekering, maar poogt de betekenis van het mysterie te duiden, het ondoorgroepndelijke aan te geven.

⁹ Oorspronkelijk verschenen in NRC Handelsblad, later bewerkt tot een boek.

¹⁰ O.a. via Internet: Postmodernisme versus modernisme

Omdat het postmodernisme is ontstaan in reactie op het modernisme, kan men de aard van het postmodernisme goed weergeven door het tegenover het modernisme te stellen.

Modernisten gaan er van uit, dat er een goed fundament is om kennis op te baseren. De wetenschappelijke methode werkt dan ook goed. Daarnaast worden in alle redelijkheid argumenten uitgewisseld tussen mensen en partijen, waardoor er steeds meer consensus tot stand komt over de gewenste ontwikkelingen.

Het postmodernisme gaat daarentegen uit van een gebrekkige fundering van kennis. Er is geen geprivilegieerde methode om toegang tot de werkelijkheid te krijgen. Het menselijk subject is niet autonoom, maar wordt mede bepaald door het onderbewuste, emoties, anderen en taal. Dit noemen postmodernisten de "decentring van het subject". Dit brengt met zich mee, dat de mens mede irrationeel is. Het gesprek tussen mensen wordt verstoord doordat men gebonden is aan het gebrekkige instrument taal. Omdat het fundament, het middel (de taal) en de rede daartoe ontbreken, kan men niet tot consensus komen, en eerst er een onophefbare pluraliteit van denken.

Volgens het modernisme leiden kennis en argumentaties uiteindelijk tot universele principes en theorieën. De mensheid komt steeds nader tot de waarheid, en is het in redelijke mate eens over hoe kennis moet worden ingezet om tot maatschappelijke verbeteringen te komen. De maatschappelijke ontwikkeling wordt gezien als een doelgericht proces. Volgens postmodernisten bestaat kennis echter vooral uit gedachteconstructies. De

Romeinen 1

In Romeinen 1: 20 lezen we dat God in de schepping¹¹ Zijn **eeuwige kracht en goddelijkheid openbaart en dat die te kennen zijn**¹². God houdt Zich met ons mensen bezig. God dringt Zich, zo zei Prof. Dr. A. A. van Ruler, in alles wat er is en geschiedt, als het ware, aan ons op¹³. Niemand kan zich daaraan volledig onttrekken¹⁴. Het hele zijn is zelfopenbaring van God, sprake van God¹⁵. Elk mens heeft **de mogelijkheid, de gelegenheid en de verantwoordelijkheid** om daarop te reageren¹⁶. Elk mens **kan** dat doen, maar hij **wil** het niet¹⁷. Wat wij mensen van God kunnen kennen, houden wij in ongerechtigheid ten onder¹⁸. Wat de mens van Gods werken met **zijn verstand**¹⁹ **kan** doorzien²⁰, doet hij niet, erger, hij verkeert juist die mogelijkheid in zijn tegendeel²¹.

In het boek “Waarom komt U ons hinderen?” doet Willen Jan Otten verslag van **zijn zoektocht naar het christelijk geloof**. Van het wel en niet zoeken van God, zoals direct hierboven aangeduid, geeft zijn boek blijk. God is niet ver van een ieder van ons²².

'Waarheid' als zodanig bestaat dan ook niet. Omdat ook normen worden geproblematiseerd en zeer divers blijken te zijn, is het bovendien niet meer zo duidelijk, ten behoeve waarvan kennis moet worden ingezet. Met de op consensus gebaseerde ‘grote verhalen’ vervallen ook de universele doelen. Dit leidt tot waardenpluralisme en –relativisme.

Volgens het modernisme kunnen de gestelde doelen in de praktijk ook worden bereikt. De mens is het subject dat op een rationele wijze richting geeft aan de gewenste maatschappelijke ontwikkeling. Het analyseren en beheersbaar maken van natuurlijke en sociale levensomstandigheden leiden uiteindelijk tot emancipatie en technologische en economische vooruitgang. Het postmodernisme relativeert de mogelijkheid om ingrepen te doen om doelen te bereiken. Gezien de complexe realiteit zijn er problemen met de middelen, zoals planning en controle. Dit beperkt de mogelijkheden tot maakbaarheid. Er kan dan ook niet veel richting worden gegeven aan de maatschappelijke ontwikkeling en de mogelijkheden voor vooruitgang zijn beperkt.

In het modernisme was nog een groot vertrouwen in de kunsten als verheffend iets - via kunst kan je de wereld verbeteren, dacht men. In het postmodernisme wordt ook dit gerelativeerd. Kunst leidt niet noodzakelijk tot het Ware, het Goede of het Schone. Een bekend voorbeeld in dit verband zijn de kampbeulen in nazi-Duitsland : wanneer zij thuis kwamen na een gruwelijke werkdag, konden ze toch genieten van klassieke muziek, een van de high art-vormen bij uitstek.

¹¹ Voor de oudoosterse mens was het helemaal geen vraag of de wereld geschapen was. Dat was een vanzelfsprekende vooronderstelling van alle denken en leven. Dus een ‘scheppingsgeloof’ als alternatief voor bijvoorbeeld de leer van de biologische evolutie, bestond niet. Er waren in die tijd geen alternatieve verklaringen (voor het ontstaan) van het heelal! (S. Paas, Wapenveld, jrg 51)

¹² Romeinen 1: 20; zo ook art 2, NGB.

¹³ Prof. Dr. A.A.van Ruler beklemtoont dat God zich in de schepping aan ons opdringt. God is met elk mens bezig. Hij wil bij elk mens zijn. Dat is een notie die we in het huidige theologische klimaat bijna vergeten zijn. Wij zijn, alles is, sprake van Gods (Joh.1:3). God dringt zich op maar de mens verdringt God. (AAvR, Theologisch.Werk, deel VI, blz 41)

¹⁴ Zo ook Calvijn: In de menselijke geest is een besef der Godheid ingegrift dat nimmer vernietigd kan worden, hoe verwoed goddelozen ook worstelen.....(Romeinen, Dr. A.F.N.Lekkerkerker, Deel I, blz. 64) De wereld is theatrum gloria Dei.

¹⁵ Joh.1:3; vgl. ook Guido Gezelle: Mij spreekt de blomme een tale. En het schrijverke schrijft de heilige Name van God.

¹⁶ St. Vert: verstaan en doorzien; Nw.vert (1951); met zijn verstand.

¹⁷ Dr. A.A. van Ruler, Theologisch Werk, deel VI, blz. 62 “Wanneer God en mens niet bij elkaar komen is dat niet omdat wij niet kunnen, maar omdat wij niet willen” (vR).

¹⁸ Rom. 1: 24, 26, 28. Let er vooral op dat dit staat na Rom. 1: 16,17;het kon, maar.... ze deden het niet.

¹⁹ Dr. W.H.Velema, Verkenningen in Romeinen, blz. 19, 20. Verstand is in dit verband het **kennend vermogen** van de mens maar tegelijk ook de mens in zijn diepste **zelf bewustzijn**.

²⁰ WJO: We hebben ons leven te danken aan een niet te kraken code!

²¹ God geeft de mens over aan....Rom.1.vs. 24, 26 en 28

²² Hand. 17:27, 28

Hij maakte hemel en aarde en alles wat daarin is,..., **opdat** wij Hem zouden **zoeken en vinden**....., lezen we in Handelingen 17²³. Zoeken en vinden..... Dat bleek bij de zoektocht van WJO²⁴, zij het bemiddeld door het Woord van God.

De titel van zijn boek is ontleend aan één van de werken van Dostojewski²⁵. Daarin vraagt de Groot – Inquisiteur aan Christus, die voor korte tijd terug is in Sevilla: Waarom komt U ons hinderen?²⁶ Waarom loopt U ons nog steeds voor de voeten, nu toch zonneklaar aangetoond is dat het geloof in U geen enkele zin heeft, ja meer kwaad dan goed gebracht heeft. Waarom bent U nog steeds met ons bezig?²⁷ Met andere woorden, nu kerk en geloof volstrekt versleten zijn en hebben afgedaan, nu de wetenschap het geloof heeft verdrongen, nu mensen hoogmoedig en trots eigen wegen gaan, waarom bent U er nog steeds? Aangrijpende woorden zijn dat!

Dat God, na lang zoeken, na veel denken en gebed, door allerlei gebeurtenissen heen, Zich laat vinden, ondervond ook Willem Jan Otten; God werd hem te machtig, hij moest zich gewonnen geven; genade overkomt je²⁸.

Je vindt God niet in je eentje, maar altijd temidden van andere mensen. Dat gebeurde ook bij Willem Jan Otten. In zijn boek komen **veertien** mensen aan het woord, die hem hebben geholpen om Christus te vinden. Sommigen zijn gelovig, anderen niet. Die helpers noemt hij **de helden** van zijn geest.

Iemand wordt een held van je geest²⁹ als hij je leert jezelf te kennen³⁰.

We zullen niet alle veertien helden langs gaan. Slechts enkele, in hoofdlijnen. **Hoe** begon de gedachte aan God bij Willem Jan Otten te dagen? We luisteren naar wat hij daarover zegt in de proloog van zijn boek.

Inleiding

Zijn boek begint met een **herinnering** aan een film³¹, waarin een cocaïne – , seks – en gokverslaafde rechercheur opdracht krijgt de dader van een op het altaar verkrachte non op te sporen. Die non doet daarvan **geen aangifte**; zij wijst op Christus die tegen Zijn beulen zei: Vader, vergeef het hun want ze weten niet wat ze doen. De rechercheur gaat echter toch aan het werk³². Na onderweg door zijn gedrag volstrekt in het slop te zijn geraakt, vindt de **ten**

²³ Zie Dr.C.H.Lindijer, Handel. Van de Apostelen II, blz. 133 – 135.

²⁴ Vinden, ja, maar bemiddeld door het Woord Gods, zo bij Paulus (Hand. 17 en elders), ook bij Petrus en Cornelius (Hand. 10); mensen, die vreemd voor elkaar zijn ontmoeten elkaar in het Woord van God, bij Christus.

²⁵ Gebr. Karamazov

²⁶ O.a. via Internet: In dat verhaal, dat zich in de 16e eeuw afspeelt, is grotendeels de groot-inquisiteur aan het woord, die aan de herverschenen en gevangen genomen Christus een eigen fel commentaar geeft op de drie verzoeken van Christus in de woestijn. Dat commentaar is tegelijk een soort geschied-filosofische verhandeling over de hele westerse cultuurgeschiedenis. Zo goed als er vele interpretaties van de roman zijn, zo zijn er ook vele interpretaties van dit verhaal.

²⁷ WJO: Waarom...blz. 52

²⁸ Waarom...blz. 9

²⁹ Tussen haakjes: het zou een goede oefening zijn als ieder van u vanavond eens zou overdenken wie er zoal hebben bijgedragen aan het ontstaan van uw geloof en ook wat u van wie hebt geleerd.

³⁰ Waarom...blz. 122

³¹ Door WJO gezien in 1993. Het is een film van Abel Ferrara, Bad Lieutenant. Zijn overgang tot de RKK, waarbij hij zich liet dopen, vindt plaats in 1999.

³² Aanvankelijk begreep WJO de non niet en de rechercheur wel; later was het omgekeerd.

dode opgeschreven rechercheur³³, Christus, als de **zwijgende**, de voor de ander **lijdende**, de van **bloed druipende** gestalte in dezelfde kerk waar de non werd verkracht³⁴. Dat beeld blijft door het hoofd van WJO zweven.

Hij zegt dat **toen** zijn zoeken is begonnen. Hij vroeg zich af waarom hij zelf niet gelovig werd, net als die **slechte rechercheur** en waarom hij **zo'n weerstand** had tegen het christendom.³⁵ Hij begon te beseffen dat je kennelijk langs de religieuze strekking van een kunstwerk heen kunt kijken³⁶, zoals in die film; je kunt ook langs Bach heen luisteren, wel de muziek horen, maar zonder op het geloof van Bach of de woorden van het Evangelie te letten. Dat is: van Bach genieten zonder het lijden van Christus er bij te betrekken. Wie dat doet laat, net als Petrus³⁷, **Christus**, als het er op aan komt, **schieten**³⁸. Je kunt ziende blind en horende doof zijn! Je kunt jarenlang op de duikplank staan, zonder te springen, terwijl je weet dat springen nodig is om te krijgen wat je het hardst nodig hebt³⁹. Schaamte, angst uitgelachen worden, het verwijt te krijgen niet rationeel bezig te zijn, ook de wetenschap en de geschiedenis van de kerk weerhielden WJO de beslissende stap te zetten. Zo wordt door velen, zegt hij, heel wat beginnend geloof verdrongen⁴⁰.

Eigenlijk wist ik dat ik naar **Christus**⁴¹ toe moest, dat ik op mijn knieën moest, omdat ik dat nodig had, maar ik deed het niet⁴². Ik moest leren dat er om Hem **gekermd**⁴³ moet worden in het Middenpad⁴⁴ van de kerk⁴⁵.

Nu de eerste held

Willem Jan Otten begint aan de eigenlijke galerij van helden met **Blaise Pascal** (1632 – 1662)⁴⁶, de man, door wie de bliksem bij hem insloeg.

Otten had als twintigjarige, als aankomend filosofie student Pascal ook gelezen, maar niet goed. Otten wilde toen via Pascal aan de weet komen wat zijn **eigen vertwijfeling en ontroostbaarheid** betekende⁴⁷. Typische gedachten van een adolescent, die met zichzelf geen raad weet, die in zijn jeugd ook geen enkele geloofsoriëntatie had ontvangen⁴⁸. Otten las in die tijd volstrekt **langs de geloofstrijd** van Pascal heen, hij wilde die ook niet kennen. Otten

³³ Schuld zowel materieel als geestelijk, ziek, verloren was hij.

³⁴ Blz. 7, 8

³⁵ Blz. 10.

³⁶ of lezen, of horen.

³⁷ Petrus werd bang voor zijn eigen geloof (11); Deze Petrus werd rots, dat is Gods ironie, en geeft ootmoed.

³⁸ Lk.22: 54 – 62.

³⁹ Blz. 11.

⁴⁰ Waarom... blz. 12. Ben ik het mee eens, er is veel verdrongen en verborgen geloof, toen kraaide de haan! Ik herinner me iemand die het christelijk geloof verlaten had en toen aan een predikant vroeg op zijn begrafenis te spreken over: Toen kraaide de haan (Petrus)

⁴¹ Christus in de film van Abel Ferrara.

⁴² Blz. 11: Ik had redelijke tegenwerpingen; ik schaamde me; het is belachelijk; de kerk heeft van die duistere kanten.....

⁴³ Waarom... Blz. 13, 14; geloof is een zaak van het hart, niet primair van het verstand. Vgl. Ds. T. Poot: Gereformeerden (Synodaal gereformeerden) kunnen niet kermen.

⁴⁴ de gang naar het altaar, naar de hostie.

⁴⁵ Blz. 13, 14.

⁴⁶ P. werkte aan een apologie van het chr.geloof, maar dat doe je niet als je echt opgaat in je geloof (zou Chesterton zeggen)

⁴⁷ Elke dag sterven er een aantal gevangenen, wie is de volgende en wie de laatste, waar moet ik het zoeken..... (Nietzsche, Cioran)

⁴⁸ De mens is een denkend riet!

sloeg God in het verhaal van Pascal, over. God was van vroeger, uit de tijd van vóór de Vooruitgang⁴⁹ en van vóór de Holocaust.

Dat ging zo door tot hij vastliep en zich af vroeg of de mens wel samen valt met **zijn eigen werk**⁵⁰. Toen besepte hij dat wij, zoals hij dat noemt, ons leven te danken hebben aan een **niet te kraken code**⁵¹. Vanaf dat moment **vond** hij bij Pascal **wel** wat hij zocht.

“Eerst zag ik niet dat Pascal een **andere wanhoop** had dan ik”, schrijft hij. Later zag ik dat wel, want Pascal zegt niet: “ik **ben** wanhopig omdat ik er **geen gat** in zie, maar ik ben wanhopig omdat ik er **wel gat** in zie⁵²; ik ben juist wanhopig omdat ik de **vreugde** ken, maar die **mis** ik nu; ik schiet telkens te kort, ik val in slaap terwijl ik moet waken, net als de drie discipelen in de hof van Gethsémané. Dat is **geloof als gemis**, bevindelijke taal⁵³.”

Tegen die achtergrond van ons tekortschieten zei Pascal dat “Jezus tot aan het einde van de wereld met de dood zal worstelen. Gedurende die tijd mag niet geslapen worden”⁵⁴. Ook door ons niet⁵⁵.

Pascal zocht, om uit dit probleem te komen, naar een **teken**⁵⁶ dat hem **gegeven zou worden** door een **verstand** dat hem oneindig te buiten ging⁵⁷. Hij zocht het bij de rede, maar vond het teken niet. Het gezochte teken bleek een **ervaring** te zijn, een **emotie**....., juist iets waar hij niet op bedacht was⁵⁸.

Door deze ervaring geleerd, ging Pascal⁵⁹, in tegenstelling tot de Jezuïeten, uit van het gegeven dat God ons **niets verplicht** is⁶⁰. Hij laat zich rationeel niet bewijzen⁶¹. God werkt met **genade**, ondoorgrondelijk en onverdiend⁶².

Pascal biedt zodoende **hulp en troost aan vertwijfelde** mensen, een mens zoals Otten toen begon te worden, aan mensen, die moeten beamen dat hun verstand **ontoereikend** is om de

⁴⁹ De Verlichting. WJO: God achter laten als een hond in het bos van de Verlichting kan. De wereld is een woud vol jankende honden (26)

⁵⁰ Of een mens samenvalt met zijn eigen werk, zijn eigen bestaan, zijn eigen prestaties. Is dat het nu? Meer niet? We hebben ons leven te danken aan een niet te kraken code. Ben ik niet meer dan ik presteer? Ben ik wel wat ik doe? Of ben ik meer? Als ik mijn eigen werk was zou ik kansloos zijn, dus vechten tegen de wanhoop, die de grootste zonde is Graham Greene)

⁵¹ Pascal zei: “God, die oneindig is, laat wanneer Hij niet langer wordt aanbeden, een oneindige leegte achter, die met geen eindige goederen te vullen is” Dr. A.J.Plaisier, Wapenveld, jrg. 57, okt. 2007, blz.28.

⁵² (la joie: vreugde, vreugde, vreugde, tranen van vreugde, de God van Abraham, de God van Izaak, de God van Jakob, niet de God van wijsgeren en filosofen (zie Waarom, blz. 24); een onbegrijpelijk woord gelet op de situatie waarin P verkeerde, ziek, kil, Port Royal, streng; dat is het omgekeerde van WJO

⁵³ Feelgood Christendom, artikel van Ds. J. Maasland in de Waarheidsvriend, 13 sept. 2007, blz. 14, 15. Ds.

Weegink wordt door hem geciteerd: “Of wij het zelf in de hand hebben en God aan een draadje. Prof. Dr. A.J.Th Jonker zei Onze Godsbeleving is ons Godsgemis **God verwacht Zijn kinderen met tranen thuis**. Heerlijkheid wordt geboren uit het bezwijken van ons arme hart. Elke dag is het worstelen met God om je geloof te behouden. Het geloof is kruisdragen en lijden.

⁵⁴ Een paradox: twee begrippen in een zin die elkaar lijken tegen te spreken of elkaar uitsluiten; het geloof troostte P niet maar het moest hem helpen om niet in slaap te vallen!

⁵⁵ Niet geloven is verraad (als de disc), zij slapen ook.

⁵⁶ Zeer herkenbaar

⁵⁷ Hij dacht zich te pletter, maar vond niets. Geloof en ratio botsten heftig op elkaar.

⁵⁸ Memorial

⁵⁹ Hij bleef RK, mysterie, contemplatie; meer dan het rationele

⁶⁰ Port Royal was streng.

⁶¹ Wij willen wat in handen hebben: Joh.14: 1 -11; Thomas die de weg niet weet, Filippus die de Vader wil zien; Moze, Ex. 33: 15 – 24 die Gods heerlijkheid wil zien.

⁶² Waarom...blz. 18

laatste vragen tot een oplossing te brengen. Door het zien op de Gekruisigde en Opgestane Christus vindt de vertwijfelde, God.

Pascal heeft zijn leven aan **genade** te danken, aan het schokje dat hem wakker deed schrikken. Niet aan zichzelf. God was hem niets verplicht. Zo heeft Pascal gezocht en gevonden. In dat spoor kwam Otten terecht⁶³. **Otten leert van Pascal** dat we ons leven aan **genade** te danken hebben, niet aan enig eigen **denkproces**.

God heeft Zich **verborgen in Zijn schepping** en wil gekend worden door wie in **vertwijfeling** verkeren⁶⁴. Pascal doorziet “alle gerationaliseer om **niet te hoeven** geloven, beter dan de geniaalste atheïst”⁶⁵.

Een tweede held

Zijn tweede held is **Jorge Luis Borges (1899 – 1986)**, een Argentijnse schrijver, essayist en dichter.

Borges bekend⁶⁶ in zijn werk dat hij niet **gelukkig** is geweest. Hij noemt zijn **ongelukkig-zijn**, zonde⁶⁷. We moeten het woord “gelukkig” hier niet opvatten in de onder ons gebruikelijke zin van het woord.

Borges tekent in zijn werk personages die door één enkel denkbeeld worden beheerst. Zij leven in een **beziëld** verband. Zelf blijkt hij ook door één denkbeeld geleid te worden, een soort godsbeeld (met kleine letter)⁶⁸. Borges maakte WJO duidelijk dat het onmogelijk is om **zonder** een enkel idee, zonder beziëld verband, zonder metafysica te leven. “Borges was daarom niet bij machte zich tot het **ongeloof** te bekennen”⁶⁹.

Geloven is ook bij Borges een gemis. Hij heeft en kent het geloof, het geluk, **niet**. Daarom vond hij dat hij had gezondigd door **niet gelukkig** geweest te zijn⁷⁰. Maar **het geluk bestaat**, zegt hij, **en als we het niet vinden komt dat omdat we er niet echt naar hebben verlangd**. Daarom is ongelukkig zijn “vreselijk”. Ongelukkig zijn, ongelovig zijn, is een schuld. **Ongeloof als schuld**.

WJO schrijft dat Borges in onze geestdodende tijd **het gehavende, dikwijls belachelijk gemaakte metafysische verlangen**, dat je in je kindertijd, zonder het te beseffen, koesterde, herstelt⁷¹. Wie herkent het niet?⁷²

⁶³ De **vreugde (het geloof)** redde P van de zelfmoord van zijn denken, zei Chesterton⁶³. P kwam bijna in zijn eigen denken om, maar dat gebeurde niet. Hij werd er uit weggetrokken, aangezien hij in Jezus God vond⁶³. In Jezus is God mens geworden. Wie kan doorstaan wat Jezus doorstond, als iedereen slaapt, toont daarmee aan dat Hij God is en dat God liefde is.

⁶⁴ Als het memorial in zijn kleding.

⁶⁵ Waarom...blz. 26

⁶⁶ een belijdenis

⁶⁷ Waarom ...blz. 29

⁶⁸ Een godsbeeld, zonder God.

⁶⁹ Waarom...blz. 35

⁷⁰ “Ik heb mijn ouders opgelicht door niet gelukkig te zijn”

⁷¹ Waar is ons zondagsschoolgeloof?

⁷² Het werk van Borges maakt je, zegt WJO, eerbiedig tegenover mensen die zich kunnen overgeven aan iets immaterieels, ontastbaars, onbenoembaars

Borges beschrijft **dit verlangen** als het zoek geraakt zijn van de draad van Ariadne⁷³. Hij zegt: “Nu weten we zelfs niet of ons een labyrint omringt, een geheime kosmos, dan wel een volledige chaos. Onze schone plicht is het ons in te beelden dat er een labyrint is en een draad”⁷⁴

Otten leert van Borges dat we **zonder metafysica niet kunnen leven**, maar dat we daarover ook niet kunnen beschikken.

Een derde held

De derde held is **G. K. Chesterton (1874 – 1936)**⁷⁵, een Engels letterkundige en journalist⁷⁶.

Chesterton beschrijft in Orthodoxie “zijn reusachtige omzwerfing op zoek naar, zoals hij dat noemt, het voor de hand liggende”; hij is op zoek naar het wezenlijke van zichzelf, zijn eigenheid, en eindigde, tot zijn eigen **verbazing**, bij de orthodoxie, het dogma, het credo en het sacrament⁷⁷. Dat had hij niet gedacht.

Daarom wilde Chesterton het geloof ook **niet redelijk acceptabel** maken, nee, hij is **verbaasd** over het geloof, het is ongelofelijk, het overrompelt je, het is mooier dan ik dacht⁷⁸. Hij probeert deze **verbazing** te beschrijven. En vandaar uit zet hij de grote thema's van zijn tijd op hun kop⁷⁹. Het geloof **verklaarbaar maken zou afbreuk doen** aan het wezen van het geloof. Het wonder wordt dan dood gerationaliseerd. Wie niet gelooft heft tenslotte zichzelf op⁸⁰.

Chesterton was er van overtuigd dat de in zijn tijd opkomende denksystemen bezig waren de mens te verontschuldigen voor het kwaad dat hij deed en zou gaan doen⁸¹. De nieuwe mens zou een schepsel zonder schuldbesef worden, zonder benul van genade en vergeving⁸².

⁷³ Internet: Ariadne zou de held Theseus geholpen hebben te ontsnappen uit het labyrint. Ze gaf hem een zwaard en een kluwen wol. De wollen draad moest hij afwikkelen terwijl hij het labyrint inging. Ariadne was bereid Theseus te helpen op voorwaarde dat hij, zodra hij de weg uit het labyrint had gevonden, met Ariadne zou trouwen en hij samen met haar zou terugkeren naar Athene. Theseus doodde met het zwaard de Minotaurus die in het labyrint huisde, en vond dankzij de draad van Ariadne de uitgang terug. De ondankbare Theseus liet haar achter op Naxos na zijn terugkeer uit Kreta.

⁷⁴ Waarom... blz. 37.

⁷⁵ Internet: Gilbert Keith Chesterton (Londen, 29 mei 1874 — Beaconsfield, 14 juli 1936) was een Engels letterkundige en journalist. Hij verdedigde in zijn geschriften de waardigheid van de menselijke persoon tegen alle mogelijke 'ismen'. Zijn scherpe, met humor geladen aanvallen bezorgden hem grote populariteit, maar ook talrijke vijanden. Hij is ook de auteur van Father Brown.

Chesterton is "de prins van de paradox" genoemd. Hij schreef een nonchalant, geestig proza dat afgeladen was met verbluffende formuleringen. Bijvoorbeeld: "Dieven respecteren het privébezit. Ze willen alleen het privébezit tot hun privébezit maken, zodat ze het nog meer kunnen respecteren". Hij is een van de weinige christelijke schrijvers die evenveel bewonderd en geciteerd wordt door vrijzinnige als conservatieve christenen en ook door veel niet-christenen. De religieuze en politieke opvattingen van Chesterton zelf waren trouwens zo genuanceerd dat ze niet goed onder de vrijzinnige of conservatieve vlag onder te brengen zijn.

⁷⁶ Zo'n titel zou in onze tijd, met zijn vrees voor fundamentalisme een provocatie zijn, maar ook toen was dat het geval. Je moest van alle dogmatische knellingen verlost worden, God is dood, leven de vooruitgang... toen! Hij schreef het boek veertien jaar voor zijn overgang naar de RKK in 1922

⁷⁷ Waaromblz. 39

⁷⁸ Waarom...blz. 40 en 43

⁷⁹ Democratie, wetenschappelijk wereldbeeld, evolutie, Nietzsches Übermensch...; het omgekeerde is waar!

⁸⁰ Pascal en Chesterton zijn beide bang dat het denken zichzelf de nek om draait, de zelfmoord van de gedachte, deze wanhoop van het denken is de grootste zonde (zie blz. 48) Tenslotte moet je denken wat je denkt.

⁸¹ Dat is gebleken in stalinisme en nazisme; zie Borges, blz. 35; het schuldbesef wordt weggeredeneerd, tenslotte moet je denken wat je denkt; het kwaad wordt goed gepraat.

Chesterton ontdekte weer dat mensen **zondig zijn**, en gevallenen: “Er is ergens een wrak en we zijn angespoeld”. We hebben iets gedaan wat niet mocht en in het nalaten daarvan bestond ons geluk⁸³.

Otten leerde van Chesterton zich vrij te denken door de **binding van het geloof te aanvaarden**⁸⁴. Geloof brengt ons in de vrijheid van Christus. Het geluk bestaat uit nalaten wat je elk ogenblik kan doen.

Deze drie helden tonen aan dat de wereld, ook wij mensen in onszelf, **ontoereikend** zijn God te vinden.

Iets over de volgende helden

4.

Otten leert van Dostojewski⁸⁵ (1821 – 1882) dat geloof, temidden van alle menselijke huichelarij en slechtheid, een **kus** is, een kus van Christus die ons liefheeft en dat het **geen oordeel** over ons afschuwelijke gedrag, is⁸⁶.

5.

Van Girard⁸⁷ (1923 – heden), een **anthropoloog** leert **Otten** het principe van de **zondebok** kennen⁸⁸. Mensen zoeken een zondebok. Jezus is de zondebok bij uitstek, Hij is onschuldig, maar krijgt wel de schuld; Jezus ontmaskert allen, als mensen die de schuld overdragen, aan anderen.

⁸² Waarom...blz. 47

⁸³ Dat is de zondeval; waarom...blz. 45

⁸⁴ Blz. 48

⁸⁵ Internet: Fjodor Michajlovitsj Dostojewski (Moskou, 11 november 1821 – Sint-Petersburg, 9 februari 1881) was een Russisch schrijver en publicist, een van de meest bekende auteurs uit de Russische literatuur. Hij wordt gerekend tot de z.g. Realistische School in Rusland, hoewel zijn werk zich van veel andere realisten onderscheidt door het wijsgerig gehalte en de dominerende dialogvorm. Dostojewski liet een omvangrijk oeuvre na. Hij werd onder meer beroemd door zijn boeken De gebroeders Karamazov, Misdaad en straf en De idioot. Dostojewski schreef in een typerende, gehaaste stijl, met veel nadruk (emfase) en beklemtoning en met gebruik van herhalingen. Veel van zijn belangrijkste personages zijn mensen die lijden en vernederd worden vanwege hun gepassioneerdeheid. Dostojewski leed aan epilepsie. Naar eigen zeggen is dit van invloed geweest op zijn werk.

⁸⁶ In één van zijn boeken toont D. met het voorbeeld van de dood van de hond Perezvon ons aller schuld aan; jongens stoken een doodziek vriendje op zijn hond een stuk brood te geven waarin een speld zit; de hond gaat dood; allen zijn schuldig, de jongens maar ook de jongen van wie het dier is; ze kopen een nieuwe hond en zeggen tegen de nu ijpende, stervende jongen: dit is Perezvon, hij is er weer, iedereen weet dat het niet waar is, maar ze moeten het allen wel geloven. Allen zijn schuldig aan de dood van de hond Perezvon. Allen zijn schuldig!

Het “niets” is vandaag de dag gepolijst, maar bij Dostojewski niet. Daar zijn de geloofsverzakkers keihard, maar juist voor hen, vaak misdadigers heeft D. sympathie. Het kwaad, de misdaad, zit in ons allen. Er moet er één zijn die de schuld op zich neemt, de zondebok, de hond Perezvon.

Als Christus niet waar is, kiest D. voor deze leugen. Schone zielen bestaan niet. Dostojewski kan het zelf niet geloven, maar het is wel waar, want als het geloof niet waar is, zou D voor deze leugen kiezen. Voor D is er bij anderen wel geloof, maar bij hemzelf niet.

Tegenwoordig maken velen het “niets” tot “iets”; hoewel ze niets geloven willen zij voortleven in de herinnering van anderen, ze gelezen worden na hun dood, desnoods gaan ze op in het heelal; allemaal **troostsmoezen**, zegt Anna Enquist, die een ongeneeslijk verlangen aanduiden

⁸⁷ Internet: René Noël Girard (25 december 1923 te Avignon) is een Franse filosoof en antropoloog. Hij wordt als een van de grootste vernieuwers in de hedendaagse menswetenschappen beschouwd

⁸⁸ Jezus is onschuldig en ontmaskert daarbij alle mensen. Wie wil weten wat ons bezielt moet daar naar kijken. Jezus ontmaskert ook het zondebokmechanisme. De koning die zijn zwangere vrouw slaat als een vriend tenslotte op haar verzoek wel wil blijven.

6.

Van Bresson⁸⁹ (1901 – 1999), een cineast, leert Otten dat we de werkelijkheid van het geloof zelf moeten meemaken en daarop vertrouwen.

7.

Van Milosz⁹⁰ (1911 – 2004), een Poolse dichter, leert Otten dat wij, aangezien hij (M) voor het menselijk gedrag geen verklaring kon vinden⁹¹, wij kennelijk op Gods plaats zijn gaan zitten.

8.

Van Joost van den Vondel (1587 – 1679) leert Otten dat het gaat om de verbeelding, niet om de bewijsbaarheid.

9.

Van Gerard Reve⁹² (1923 – 2006) leerde Otten dat God een persoon moet zijn. Als je met God wilt verkeren moet Hij een persoon zijn⁹³.

10.

Van Augustinus⁹⁴ (354 – 430) leerde Otten dat het kwaad niet in externe factoren te vinden is, maar in onszelf⁹⁵.

⁸⁹ Internet: Robert Bresson (Bromont-Lamothe, 25 september 1901 - Parijs, 18 december 1998) was een Franse cineast. Zijn films zijn zo afwijkend en tegenstrijdig dat Bressons oeuvre beschouwd kan worden als een genre op zich. In zijn leven maakte Bresson slechts dertien films. Dit beperkte oeuvre is vooral te wijten aan z'n gebrek aan commercieel succes en zijn eigenzinnigheid. Bresson wilde alles zelf doen en hield zich bewust afzijdig van de grote filmindustrie: met een handjevol vertrouwelingen werkte hij, met een laag budget, op afgelegen locaties jarenlang aan z'n eigen projecten. Hij regisseerde, produceerde en schreef alles zelf. Zijn films zijn vaak erg ontoegankelijk, pessimistisch en vergen een grote inspanning van de kijker. Hierdoor is zijn werk nooit echt doorgebroken bij het grote publiek, maar wordt hij in cinefiele kringen juist aanbeden.

⁹⁰ Internet: Czesław Miłosz (Šeteniai, 30 juni 1911 - Kraków, 14 augustus 2004) was een Poolse schrijver, dichter en Nobelprijswinnaar. Miłosz werd geboren in Šeteniai (Poolse naam Szetejnie) in Litouwen, dat toen deel uitmaakte van Rusland en waar Polen, Litouwers en Joden naast elkaar woonden. Hij studeerde rechten aan de universiteit van Vilnius. Later trok hij naar Warschau. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zat hij in het verzet, waarvoor hij later de Yad Vashem-medaille ontvangt. Hij weigerde echter deel te nemen aan de Opstand van Warschau. Tussen 1945 en 1951 werkte hij als diplomaat voor de Volksrepubliek Polen. In 1951 brak hij met de Poolse communistische regering en vroeg politiek asiel aan in Frankrijk. Hij bleef in de Verenigde Staten wonen en verkreeg het Amerikaanse staatsburgerschap. Van 1961 tot 1978 was hij hoogleraar Slavische taal- en letterkunde aan de Californische Berkeley-universiteit. In 1980 ontving hij de Nobelprijs voor de Literatuur. De laatste jaren van zijn leven woonde hij weer in het vrije Polen, in Kraków.

⁹¹ Het menselijk hart blijft altijd redenen houden die de rede niet kent.

⁹² Gerard Reve, volledige naam Gerard Kornelis van het Reve, Amsterdam, 14 december 1923 – Zulte (Oost-Vlaanderen), 8 april 2006) was een Nederlandse schrijver en dichter.

⁹³ Hij verkeert met de Mensgewordene. Het geloof werd Reve geopenbaard, hij bedacht het niet zelf. Het geloof van Reve en zijn homoseksualiteit maken hem onbegrijpelijk. Iets buiten onszelf moet onze onrust tot bedaren brengen, want wat we zelf bedenken maakt ons onrustig

⁹⁴ o.a. Internet: Aurelius Augustinus (Thagaste, 13 november 354 – Hippo, 28 augustus 430) was bisschop van Hippo, theoloog, filosoof en kerkvader. Augustinus kwam ter wereld en stierf in de toenmalige gekerstende West-Romeinse provincie Africa, tegenwoordig noord-oost Algerije en noord-Tunesië. Hij werd geboren in het provinciestedje Thagaste (het tegenwoordige Souk-Ahras) als zoon van een heidense (niet-christelijke) vader en een vrome christelijke moeder die Monica heette. Hij overleed in Hippo Regius (het tegenwoordige Annaba), waar hij van 396 tot zijn dood bisschop was.

⁹⁵ Hoewel Augustinus de rust in Christus gevonden heeft, blijft hij zoeken naar dat wat buiten het bereik van het denkbare ligt, naar de wil die hem, de tegenspartelaar, gewild heeft. Hij is een genezene, die naar genezing bleef verlangen. God is geen kracht, maar IEMAND, aan Wie hij zich over moest geven.

11.

Van Andrei Tarkovski⁹⁶ (1932 – 1987), een Russische filmregisseur, leerde Otten dat de wind van de Geest kan opsteken in het meest verdorde hart⁹⁷.

12.

Van C.S. Lewis⁹⁸ (1898 – 1963) heeft Otten geleerd dat je, door toe te geven aan de liefde, waar je niet aan wilt, wordt gered⁹⁹. Uit je eigen redeneringen¹⁰⁰ kun je niet de conclusie trekken dat Iemand van je houdt¹⁰¹.

13.

Van Tonke Dragt (1931 -), een schrijfster¹⁰² heeft Otten geleerd dat je tot geloof, tot vertrouwen, moet komen om je opdracht te verstaan¹⁰³.

14

Van Shusaku Endo¹⁰⁴ (1923 – 1996), een Japans schrijver, leerde Otten wat lafheid en schuld is. Endo schrijft over het geloofsverlaten hart, over mensen die geneigd zijn tot alle kwaad.

⁹⁶ Andrej Arsenjevitsj Tarkovski (4 april, 1932 – 28 december, 1986) was een Russische filmregisseur, schrijver en acteur. Hoewel hij slechts 7 lange speelfilms maakte, wordt hij beschouwd als een van de grootste filmkunstenaars uit de geschiedenis.

⁹⁷ Tarkovski filmt mensen in hun dromen. Je kunt in je droom iemand die gestorven is, tegenkomen! Andrej Tarkovski bezorgt je een contemplatieve houding (hoewel die gemakkelijk is weg te wuiven). Contemplatie gaat zonder dwang. De wind van de Geest kan opsteken in het meest verdorde hart.

Zo wil Marc Mulders (volgens WJO) redden wat er nog te redden valt. Chesterton zou zeggen wat er uit het wrak over is daar zullen we het mee moeten doen.

Andrej Tarkovski wijst op de herinnering aan beelden die je in het uur van je dood nodig kunt hebben. Dat is innerlijke aanschouwing

⁹⁸ Internet: C.S. Lewis, volledige naam Clive Staples Lewis, voor intimi ook wel bekend als Jack Lewis (Belfast, Noord-Ierland, 29 november 1898 - Oxford, 22 november 1963) was een Britse schrijver, letterkundige en christelijk apologet.

Hij werd vooral bekend als schrijver van christelijke boeken, zowel fictie als verhandelingen. Eén van zijn bekendste werken is Brieven uit de hel (The Screwtape Letters) uit 1942, waarin hij op originele wijze christenen tracht te waarschuwen voor het geloofsondermijnende werk van de duivel. Maar meer nog is Lewis bekend door zijn kinderboeken over het magische land Narnia. Deze boeken zijn in Engelstalige landen algemeen bekend.

⁹⁹ Door redeneren kom je niet tot bovenstaande conclusie, het gaat om “toegeven” en dan verandert alles.

Door zijn eerlijkheid dwingt L gezag af. L. blijft naar aanvaarding van God verlangen. Hoe moet dat?

De dood van zijn vrouw was het toetspunt.. Als je (Joy, God) kunt – als het toegestaan wordt – kom dan bij me als ik ook op mijn sterfbed lig” (140). Joy, God is dezelfde die de wereld heeft geschapen en die waarin kanker en de wrede dood van Joy (zijn vrouw) bestaan. Een liefde te verklaren, tegen de klippen op, dat is wat Lewis heeft gedaan

¹⁰⁰ Hij had het geloof weg gerationaliseerd

¹⁰¹ Lewis ontdekte het christelijk geloof niet, hij heeft zich er toe moeten bekennen. Dat verhaal verklaarde hem waarom hij zo hartstochtelijk zocht naar een betekenisvol

¹⁰² Antonia Johanna (Tonke) Dragt (Jakarta, 12 november 1930) is een Nederlandse schrijfster van kinderboeken. Dragt werd geboren in Nederlands-Indië. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd zij ondergebracht in Tjideng, een interneringskamp voor vrouwen. Daar ontwikkelde ze het vermogen om verhalen te bedenken, te vertellen en te illustreren.

¹⁰³ Een brief bezorgen waarvan je de inhoud niet begrijpt, zo moet je je ziel door het leven trachten te loodsen

¹⁰⁴ Internet: Japane christen. Shusaku Endo (1923) groeide op in Japan bij zijn moeder die zich tot het katholicisme had bekeerd. De tweede atoombom ontplofte hier precies boven Japans grootste christelijke gemeenschap en verwoestte de kathedraal van Nagasaki. Endo voelde zich niet thuis in het katholieke geloof. Het voelde als een jas die hem als Japanner niet paste. Behorend tot de kleine minderheid van 1 % christenen in Japan werd hij door zijn klasgenoten gepest, omdat hij een westerse religie aanhing. Toen hij na de Tweede Wereldoorlog in Frankrijk ging studeren werd hij daar door bevooroordeelde medechristenen racistisch bejegend en uitgescholden voor spleettoeg. Tijdens een bezoek aan Palestina begon hij te beseffen dat Jezus' leven

Conclusie

Ook uit het leven en werken van de helden van Otten blijkt op allerlei manieren dat **geen enkele menselijke categorie** afdoende in staat is de mens tot geloof in Christus, tot rust, tot wezenlijk geluk, te brengen. Alles is daartoe **ontoereikend**, maar dat wil niet zeggen: **zonder zin**.

Kort samengevat:

- a. “De helden van Otten ontdekken dat zij niet kunnen leven zonder **iets of iemand** buiten zichzelf”¹⁰⁵.
- b. “De helden van Otten brengen ons in gesprek met onze huidige cultuur en tonen aan wat zij aan hedendaagse onrustige zoekers en godlozen te bieden hebben (zie bijv. a)”¹⁰⁶.
- c. “De helden van Otten dalen diep af in het geloofsverlaten hart van de huidige mens”¹⁰⁷.

Alle argumenten om **niet in God te geloven** worden ons door de helden van Otten uit de hand geslagen. Ze worden ontzenuwd, zonder dat zijn helden evenwel zelf **allen** tot geloof in Christus zijn gekomen. De mens heeft niet het vermogen boven zichzelf uit te stijgen en zichzelf te verklaren. Dat kun je leren uit het boek van WJO. **Ontoereikend, maar toch....** Willen we daar aan?

Na alle omzwervingen in zijn denken en doen komt Otten, als een **schuldige, tot geloof in en overgave aan Christus**, de van bloed druipende gestalte in het middenpad van de kerk¹⁰⁸. Van 1993 tot 1998 wilde Otten springen maar hij deed het niet. Zo verging het ook Chesterton in een wereld die ook toen God dood verklaarde. En ook C.S.Lewis en voor allen ook Augustinus en Pascal

Het was voor mij opvallend dat, zoals Otten het zelf zegt, zich onder zijn helden “geen moderne theologen, geen vrijzinnige denkers, bevinden, mensen, die zijn gaan morrelen aan het centrale dogma van de christelijke religie”¹⁰⁹. WJO zegt: “Een predikant die, op de, altijd wat honend gestelde vraag, “of hij nu werkelijk gelooft dat Jezus na Zijn dood is verrezen, een beetje **besmuikt** zegt, dat we dat niet letterlijk moeten opvatten – die heeft klaarblijkelijk geen brandend verlangen naar de **Verrijzenis**, of laat ik zeggen: hij kan het stellen zonder. Daar kan ik inkomen maar voor de ten dode gedoemde rechercheur gold dat Jezus **verrezen moest** zijn” .

Dat was ook voor mij de les. **Echt zoeken en vinden** eindigt bij de orthodoxie, bij Christus’ kruis en opstanding, niet bij vage religiositeit, bij het ietsisme van onze dagen¹¹⁰. Op een

helemaal bepaald werd door verwerping en afwijzing. Hij ging om met mensen die niemand moest: hoeren, dieven, melaatsen en overspeligen. Die tegendraadsheid van Jezus blijft te vaak onderbelicht.

¹⁰⁵ Wapenveld, jrg. 57, juni 2007, Recensie Liedeke van Beek, blz. 39

¹⁰⁶ Idem

¹⁰⁷ Idem blz. 40

¹⁰⁸ De film van Abel Ferrara, zie inleiding.

¹⁰⁹ WJO kan dus niets met moderne theologen die de verlossende werk van Christus’ lijden gaan aanpassen aan de dorre, passieloze tijdgeest en in plaats daarvan H. M. Kuitert als redder hebben teruggekregen. Naar een woord van Gerard Reve hadden zij “die paljas uit de kerk moeten gooien”.

¹¹⁰ Prof.Dingemans schreef hier een boek over.

zeker moment kon Otten niet anders meer dan geloven in Christus, de Gekruisigde en Opgestane HERE en Heiland.¹¹¹

Wel vraagt Otten zich af wat hij met de opmerking van Rutger Kopland aan moet die in de relatie van geloof tot kunst – gezegd heeft dat: “wie wat vindt slecht heeft gezocht?”

Daarover zegt Otten: “de christelijke religie draait om een executie, een proces van vernedering en overgave waar je liefst niet mee in aanraking was gekomen. Dat is in zijn eenvoud, het harde feit waar het christelijke geloof schrijvers voor plaatst”.

Tegen deze achtergrond vindt alle gedrag van mensen plaats, ook die van een schrijver of een andere kunstenaar. Je kunt daar niet om heen, al zou het wel willen. Dat is het wereldtoneel.

Ondanks het ongeloof van velen in onze dagen “blijft het kruis van Christus staan” in onze cultuur staan¹¹². Otten kon het **“niet geloven”** niet langer meer aan, daarom zegt hij dat het hem niet langer gaat om wat hij **niet gelooft**, maar om wat **de betekenis van het niet geloven is**. Pascal wist, zegt Otten, dat Jezus voor hem gestorven was, maar hij wist ook dat hij niet sterk genoeg geloofde. Alleen God kon hem helpen. Pascal heeft zijn leven aan Gods genade te danken, aan het schokje dat hem wakker deed schrikken. Niet aan zichzelf. God was hem niets verplicht. God werkt met genade, ondoorgrondelijk en onverdiend. En God gaf hem die. Met deze laatste zinnen onderstreept WJO dat het tenslotte de genade van God is waaraan we ons geloof in Hem, in Zijn Zoon Jezus Christus te danken hebben. Geloof is een geschenk, zoals Paulus schrijft aan de gemeente in Efeze .

Religie is onvoldoende. Religie is oeverloos. Religie is algemeen, is ongebonden¹¹³. Het is verrassend dat Otten dat, na een lange zoektocht heeft gevonden en aangetoond. Hij vond dat het **“hier beneden” niet is**, maar dat **alles wel naar God wijst**. Dat sporen daarvan in elk mensen hart te vinden zijn. De schepping is een beeld zonder onderschrift¹¹⁴, zei van Ruler¹¹⁵.

Hoeveel aantrekkelijks de dialectische theologie ook had door te stellen dat de natuurlijke godsdienst uit den boze is, toch is daar kennelijk niet alles mee gezegd¹¹⁶. Otten heeft ervaren dat in de schepping, krachten openbaar komen die de vraag naar het “waarom je **niet** gelooft” levend houden. **Christus komt ons nog steeds hinderen! Alles is sprake van God, wij zelf ook**¹¹⁷.

¹¹¹ Willem Jan Otten kon tenslotte niet anders meer dan geloven in Hem, die werd gekruisigd voor onze zonden en vervolgens opstond uit de doden.

¹¹² Haat tegen Jezus, haat tegen de God van Jezus, de God van Israël brengt Hem naar het kruis. Zo staat het in deze wereld. Hij verzoent de haat tegen Hem in Christus! Maar dat is niet Gods laatste woord. Dat is de opstanding van Christus.

¹¹³ Religie kent geen binding aan de geopenbaarde norm van God. Ze komt op uit ons mensen. Paulus kende die norm wel. Hij wist zich schuldig en zei dat zowel Joden als heidenen aan die norm gehouden waren. Door de wet is de kennis der zonde.

¹¹⁴ De Heilige Schrift is de bril waardoor het geloof in het natuurlijke ziet, anders gezegd: in het boek van de natuur leest. (AAvR, Theol. Werkl, blz. 129)

¹¹⁵ Dr. A. A. van Ruler, in: Waarom zou ik naar de kerk gaan? Dat wij leven, **wil wat zeggen**, maar wat...? (Dr. E.L.Smelik, Johannes, blz. 14); In Christus ligt de zin van ons leven. De schepping wordt ontsluitend naarmate het Woord ontsluitend zal zijn (Smelik, blz. 14)

¹¹⁶ Nazi – Duitsland, maar bij Barth vreemd genoeg niet het Communisme.

¹¹⁷ Joh.1: 3

Daar begonnen we ook mee. God dringt zich aan ons op. Hij is, zoals Van Ruler zei, met elk mens bezig. Hij wil bij elk mens zijn .

Als je het boek van Otten leest dan valt het je op hoe weinig hij met de Bijbel zelf bezig is. Hij zocht het, voorzover dat waarneembaar is uit zijn boek, meer buiten de Bijbel dan in de Bijbel. Waarschijnlijk is de afkeer van de Bijbel in de kringen van kunstenaars zo groot geweest dat hij daar niet toe kon komen. De woorden van de profeten, de woorden van Jezus en Paulus zijn vaak hele ontdekkende woorden. Je kunt er langs heen lezen. Onbevooroordeeld de Bijbel lezen is daarom van grote betekenis. Lezen zonder al te veel filosofische en (modern) theologische bagage ook. De ontdekking die Willem Jan Otten heeft gedaan had hij m.i. eerder kunnen doen als hij de Schriften eerder had open gedaan, want de zwijgende en lijdende Christus waarover Hij meerdere keren spreekt is ook de vanaf het kruis **spreekende** Christus¹¹⁸. Het geloof in Hem heb je echter nooit in handen. Als je het hebt, als je het vastpakt, ben je het weer kwijt¹¹⁹. Het christelijke geloof bestaat in een **relatie** tot God, Vader, Zoon en Geest. Het is een relatie waar je uit kunt vallen. Christus, God, is niet in onze greep.

Rest ons de vraag hoe we met deze gegevens om moeten gaan. Wat is de reden dat dit boek velen, vooral christenen, boeit. Mijns inziens dat er vier:

a.

Wat Otten aan de orde stelt is voor christenen geen onbekend verhaal. Een christen weet van vroeger en nu, van de tijd dat je niet geloofde en nu wel¹²⁰. In ons zondige hart komen dezelfde gedachten voor als in het hart van hen, die ver van God weg dwalen. We weten er van en kunnen daarvan opnieuw in de ban geraken of mogelijk helemaal nog in zitten. Het boek helpt je om je eigen leven te doorzien en het brengt je tot verootmoediging.

b.

Je ontdekt dat hoe vitaler je geloof is, des te beter je in staat zijn een ongelovige te beschrijven (Pascal en Dostojewski); je begrijpt hen want je komt er zelf vandaan.

c.

Velen van ons zien in hun eigen omgeving het worstelen van mensen met de vragen van geloof, leven en dood, misschien wel bij je eigen kinderen en kleinkinderen. En verder bij onze medemensen, mogelijk onze vrienden. Wie zou hen niet willen helpen? Daarbij kan het boek van Otten hulp en steun geven. Gemeente en kerk kunnen aan die hulp leiding geven. We zouden er goed aan doen de apologie opnieuw te ontwikkelen, zeker ook onze tijd¹²¹.

d.

Niemand kan zich aan zijn- of haar- schepsel-zijn onttrekken, hoe heftig kunstenaars en vele anderen dat ook proberen en er hoog over opgeven. Dat gegeven is onbetwistbaar aanwezig. De vragen naar de oorsprong, de toekomst en zin van zullen altijd blijven terugkeren. **God blijft ons in Christus hinderen**, omdat het om Zijn mensen en Zijn wereld gaat en Hij deze liefheeft.

Tenslotte nog enige hulplijnen voor een gesprek. In grote lijnen kent de huidige, bijbelgetrouwe, missionaire theologie **drie** stromingen¹²²:

¹¹⁸ Joh.4, Samaritaanse vrouw; Jezus **spreekt** voor wij onze zonden belijden; Jezus **bewijst** barmhartigheid (lev.water) en Zijn gaven zijn meer dan het aardse goed (wie het heeft is er nog niet!)

¹¹⁹ Van God is geen tastbaar of zichtbaar object tot verering te maken.

¹²⁰ o.a. Ef. 2: 1 – 10.

¹²¹ Lees - en gesprekskringen

¹²² Ds. W. Dekker in Theologia Reformata, jrg. 50, Maart 2007, blz. 31

1. Zending op **confronterende wijze**:

De kerk moet zich instellen op het feit dat ze een kleine minderheid is geworden¹²³. Ze moet zich niet terugtrekken, ze is geroepen tot **ontmaskering** van een cultuur die onder het mom van ontwikkeling en vooruitgang aan degeneratie en onmenselijking te gronde gaat¹²⁴. De kerk moet opnieuw leren de **smaadheid** van Christus te dragen (zo Prof. Dr. A.v.d.Beek)¹²⁵. Wanneer christenen bezig zijn het nieuwe heidendom te ontmaskeren geven zij daar impliciet mee aan dat ze de wereld nog niet hebben afgeschreven.

2. Zending als aanbod van een **persoonlijke relatie en gemeenschap**:

Deze wijze van denken en werken nodigt mensen uit tot het aangaan van een persoonlijke relatie met Jezus Christus. Deze weg wordt vooral voorgestaan in de evangelische wereld, o.a. door Alister McGrath. Deze werkwijze gaat niet uit van christelijke waarheden, maar legt alle accent op het relationele aspect van het geloof en vooral hoe het geloof werkt. Er is veel aandacht voor het **volgen** van Jezus. Wie Hem volgt zal hetzelfde leren als dat wat de discipelen leerden.

3. Zending als **apologetiek**.

Bij deze werkwijze gaan mensen een gesprek aan met de huidige cultuur¹²⁶, die God, als onkenbaar, onpraktisch of gevaarlijk – of alle drie tegelijk – ter zijde heeft gesteld. De vraag wordt aan de orde gesteld of we er **beter van geworden zijn sinds we God hebben afgeschaf**¹²⁷. We kunnen bij deze methode denken aan mensen als Michael Green, maar ook Alister McGrath. Ook WJO kun je in deze rij plaatsen¹²⁸.

Alle drie de methoden gaan er van uit de God een geding heeft met Europa, Nederland, het rijke Westen. Misschien liggen we onder het oordeel van verharding en misschien is dat de diepste oorzaak van de godsverduistering en de kerkverlating. Misschien straft God ons omdat we zo gretig en zo massaal andere goden zijn gaan dienen: Mars, Mammon, Venus, Dionysus. Maar alle drie de stromingen zeggen ze: God heeft Nederland nog niet losgelaten¹²⁹. En welke methode we ook kiezen, misschien wel alle drie tegelijk, we worden geroepen ons te verantwoorden over de hoop die in ons is. Tenslotte luisteren we naar klassieke woorden van Dr. Jan Koopmans, een Amsterdam Herv. Pred. die 6 weken voor het einde van WO II in zijn eigen huis, door een verdwaalde Duitse werd doodgeschoten:

Slotwoord

*“Daarom zei Petrus: zijt altijd bereid.... tot verantwoording (1P 3:15). Want er is **een zoeken en vragen in de wereld**. Het is wel dikwijls **onbewust**; het kent **zijn oorsprong en richting***

¹²³ Deze wordt voorgestaan door Prof. Dr. A. van de Beek.

¹²⁴ ND, augustus 2007, de VS gaat binnenkort te gronde tengevolge van oorlogen, gebrek aan geld en decadentie (geciteerd uit Financieel Dagblad)

¹²⁵ Dr.A. van de Beek, Ontmaskering. Meinema, 2001

¹²⁶ Dr.Tom Wright, Eenvoudig christelijk, Van Wijnen 2007.

¹²⁷ Een negatie van God is ook een **rationele overweging (Borges)**

¹²⁸ Hij kreeg niet voor niets een eredoctoraat in de theologie aan de RU te Utrecht.

¹²⁹ Zie Ds. W. Dekker, Theologia Reformata, 2007, blz. 31

niet. Het wil ook in vele gevallen door ons niet geholpen zijn; en zelfs niet door het Evangelie zelf. Integendeel: het heeft een wrok tegen de christenen, ja een wrok tegen de Heere Christus Zelf. Maar dat alles neemt niet weg: zijt altijd bereid, want in welke ure gij het niet meent.... zal de Zoon des mensen een verloren schaap thuis brengen – door uw verantwoording. Zijt altijd bereid – onttrek u niet en trek u niet terug op de “veiligste” posities. Maar waagt u in de openheid der christelijke existentie in deze wereld. Telkens zult ge worden opgeschrikt en tot rekenschap geroepen. Ge zult wellicht geen dag rust hebben in uw leven, - totdat de dag komt waarop Jezus zegt: ga in in de vreugde uws Heeren. Juist daarom: zijt altijd bereid”¹³⁰

Veenendaal, november 2007/ januari 2008

C. Snoei

Kernwoorden:

- 01 Geloof is geen rationele overweging maar ervaring van genade (Pascal)
- 02 Zonder metafysica kunnen we niet (Borges)
- 03 Om vrij te zijn moeten we de binding van het geloof aanvaarden (Chesterton).
- 04 Het geloof is een kus, geen oordeel (Dostojewski)
- 05 Het zondebok principe (Girard)
- 06 De werkelijkheid van het geloof meemaken en er op vertrouwen(Bresson)
- 07 We zijn op Gods plaats gaan zitten (Milosz)
- 08 Verbeelding, geen bewijsbaarheid (Vondel)
- 09 God is een Persoon (Reve)
- 10 Het kwaad zit in de mens (Augustinus)
11. De wind van de Geest kan opsteken in het meest verdorde hart (Tarkovski)
12. Toegeven aan de liefde waar je niet aan wilt (Lewis),
13. Geloven om je opdracht te verstaan (Tonke Dragt),
14. Lafheid en schuld (Endo)

Vragen om binnen de christelijke gemeente gesteld en besproken te worden:

1.
De film kun je doorspreken met mensen, die buiten de kerk staan.
2.
Nog steeds overschatten we onze ratio. Van deze vertwijfeling kunnen we worden afgeholpen. God is niet ver van ieder van ons, maar we hebben Hem achter gelaten als een jankende hond in het bos van de Verlichting¹³¹.
3.
Geloof en verstand hebben elk hun eigen plaats.
4.
Zonder metafysica kunnen we niet. Het bezielde verband ontbreekt dan.
5.
De binding aan het geloof brengt ware vrijheid i.t.t. het autonome denken. Vrijheid in gebondenheid. De menselijke autonomie redeneert het schuldbesef weg. Daarmee zoekt het een excuus voor ons kwaad.

¹³⁰ Dr. J. Koopmans, Laatste Postille, 1947, blz. 143. Dit werk werd ingeleid door K.H.Miskotte. Deze laatste Postille bevat het preek werk van Koopmans uit de jaren 1940 – 1945. Koopmans werd op **24 maart 1945** door een “verdwaalde Duitse kogel in Amsterdam gedood. Merkwaardige woorden voor een Barthiaan!

¹³¹ Waarom...blz. 26

6.

Wie heeft de schuld? Wie is de zondebok?

7.

Het moet echt zijn. Niet iets dat je aangepraat wordt door anderen.

8.

God is moet een persoon zijn willen we met Hem kunnen omgaan.

9.

God is de onuitsprekelijke. Wat wij bedenken maakt ons onrustig, God maakt rustig.

10.

Het kwaad zit niet in de omstandigheden, noch in bepaalde denkstructuren, maar in onszelf

11.

Al heb je gevonden, toch blijft er het zoeken.

12.

Wat moeten we aan met onze dromen? Als je daarin iemand tegen komt die gestorven is? Zo kan de Geest een dor hart wakker maken.

13.

Geloof kun je weg-rationaliseren

14.

Toegeven dat het waar is, want liefde kun je nooit concluderen uit je eigen denken.

15.

Zonder geloof in God, onze Schepper en Verlosser verstaan we onze opdracht niet.